

ORTA ÇOCUKLUK (6-12 YAŞLAR) DÖNEMİNDE CİNSEL GELİŞİM*

Doç. Dr. Belka ÖZDOĞAN**

Giriş

Freud'un psikanalitik görüşüne göre "libido kuramı", gelişim psikolojisinde özellikle pre-genital dönemde temel rol oynamış, çocuk cinselliği konusu ağırlık kazanmıştır. Çocuğun gelişiminde bu kuram, pregenital dönemden sonraki gelişim dönemlerinde ise önemini kaybetmiş, bu nedenle "gizli dönem" daha az ilgi görmüştür.

Psikanalitik görüşün dışında, gelişim psikolojisini inceleyen kuramcılar gizil döneme "orta çocukluk dönemi" adını vermişlerdir. Bu dönem aşağı-yukarı 6 ile 12 yaşları arasını oluşturmaktadır. İlk kuramcılar orta çocukluk dönemini deneysel olarak pek araştırmamışlardır. Bu döneme deneysel açıdan ilgi daha sonraki yıllarda görülmüş, sadece kuramsal açıdan değil, güncel sağaltım nedenlerinden ötürü de gizil döneme önem verme gereksinimi ortaya çıkmıştır. Çünkü patolojik alışkanlıklar, intihar denemeleri ve hatta intiharlara neden olan ruhsal bozukluklar gizil dönemdeki çocuklarda sık sık görülmeye başlamıştır.

Psikanalitik kurama göre gizil dönem

Freud gizil dönem terimini ilk defa "Cinsel Kuramın Üç Bölümü" adlı yazısında kullanmış, bu dönemi insanın bedensel gelişiminde cinsel işlevlerin azaldığı bir dönem olarak tanımlamıştır. Freud'a göre, gizil dönemin başlamasıyla ödipüs karmaşası bastırılmakta, üst-ben yaratılmakta ve pekiştirilmekte, ben'in ahlaksal ve estetik sınırları

* "Reimer, C. Burzig, G. Zur Psychoanalytischen Psychologie der Latenzzeit. Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie, 40, 2, Göttingen, 1981" esas alınarak hazırlanmıştır.

** Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Eğitimin Psikolojik Temelleri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

belirlenmektedir. Çocuğun cinsel eğilimleri içe bastırılmakta ve enerji, cinsel olmayan amaçlarda kullanılmak üzere başka yönlere itilmektedir. İlk bakışta insan, gizil dönemin sadece kültürel yönden gelişmiş toplumlarda olabileceğine ve eğitimin sonucu olduğuna inanmaktadır. Oysa gerçekte bu gelişim dönemi, organik bir koşuldur, kalıtımla sınırlıdır ve tümüyle eğitimin rolü olmadan da ortaya çıkmaktadır. Freud daha sonraları gizil dönemi fizyolojik bir olay olarak tanımlamıştır.

Freud birçok yazısında insanın cinsel gelişimini iki yönlü olarak ele alıp incelemiştir. Bir yandan cinsel gelişimin gizil dönemle birlikte kesintiye uğradığını, 2 ile 5 yaşları arasındaki birinci cinsel dönemden sonra bir durgunluk meydana geldiğini, ikinci cinsel dönemin ergenlik dönemi ile başladığını ve gerçek cinsel dönemin bu dönem olduğunu belirtirken, diğer taraftan da gelişimdeki bu kesikliğin insanın yüksek kültüre ait oluşundan da kaynaklanabileceğini, buna örnek olarak, maymunlarda gizil dönemin görülmediğini vurgulamıştır. "Psikanalize Giriş" adlı ders notlarının Cinsel Gelişme ve Cinsel Organizasyon bölümünde, 6 ile 8 yaşları arasında cinsel gelişimin durakladığını, hatta gerilediğini belirtmiş, kültürel yönden bu döneme gizil dönem denebileceğini vurgulamıştır. Diğer taraftan, herhangi bir neden göstermeksizin gizil dönemin daha aydınlatılabileceğini, cinsel işlevlerde ve cinsel ilgide herhangi bir duraklama olmadığını ifade eden Freud, aynı isimli eserinde gizil dönemi yine biyolojik açıdan ele almış, insanın kaburgalı hayvanlardan olduğunu ve 5 yaşında cinsel olgunluğa erişebileceğini ileri sürmüştür. Cinsel gelişimin herhangi bir dış etkenden dolayı zedelenebileceğini vurgulayan Freud'a göre, buradaki boşluk psikolojide değil, daha çok biyolojidedir. Gizil dönemdeki cinsel aktivite, masturbasyona karşı bir savunma savaşıdır. Üst-ben gizil dönemde oluşmakta ve bu oluşmada biyolojik nedenler rol oynayabilmektedir. İnsanın uzun, bağımlı ve yardıma gereksinimi olan bir dönem yaşaması, ödipüs karmaşası, gizil dönemde cinsel gelişimdeki duraklama, üst-ben'in oluşmasına neden olabilmektedir.

Sonuç olarak Freud, 1926'da Oskar Pfister'e yazdığı bir mektupta, "gizli dönemde cinselliğin bir kenara itildiğini, cinselliğin devamının büyük çapta engellendiğini, fakat aynı zamanda, gizil dönemin hiç görülmediği birçok insanın da bulunabileceğini" vurgulamıştır.

Freud'dan sonra gizil dönem üzerine fazla bilimsel yayına rastlanmamaktadır. Çok az psikanalizci bu gelişim dönemi ile ilgilenmiştir.

Anglo-Amerikan literatüründe de sınırlı sayıda yayına rastlanmaktadır. Ferenczi (1924), "Genital Kuram" adlı eserinde gizil dönemi insanın evrensel gelişimi açısından tanımlamaya çalışmakta ve bu dönemin buzul devrinden kalma bir özellik olduğunu belirtmektedir. Ferenczi'nin filogenetik tezini ele alan Laml (1953)'a göre, gizil dönem, yalnızca cinsel organın doğumdan olgunluğa kadar gelişimi ve olgunluğu izlenerek aydınlık kazanabilir.

Bornstein (1951)'in üzerinde tartışmaya değer görülen "Gizil Dönem" adlı eserinde bu dönem, 5,5 – 8 yaşlar arası ve 8 – 10 yaşlar arası olmak üzere iki aşamada incelenmekte ve her iki aşamanın ortak yönünü, içgüdüsel eğilimlere karşı katı bir üst-ben'in ve masturbasyona karşı büyük bir savaşın oluşturduğu belirtilmektedir. Bornstein'e göre, gizil-dönemdeki çocuklarda serbest çağrışım çok zordur. Çünkü bu çocuklar yeni kazanılan "ben" in baskısı altındadırlar. Birinci gizil aşamayı oluşturan 5,5 – 8 yaşları arasındaki çocuklarda, zevk ilkesinin egemen olduğu dönemden henüz yeni kurtuldukları için ve bu döneme daha yakın oldukları için serbest çağrışım bir regresyonu ortaya çıkarabilir. Bu regresyon, çocuğun yaşantısında tehlikeli olabileceğinden, bu dönem çocuklarında serbest çağrışım metodundan kaçınılmalıdır.

Gizil dönemin bu aşamasında çocuk, savunma mekanizmaları ile cinsel itilimlerin üstesinden gelir. Cinsel itilimlere karşı savunma, geçici olarak pregenital yaşantılara gerileme şeklinde olur. Böylece pregenital itilimler çocuk için daha az zorlayıcıdır. Fakat bu durum aynı zamanda çocuk için tehlikelidir. Çünkü pregenital itilimlere karşı da yeni savunma mekanizmaları geliştirmek zorundadır.

Gizil dönemdeki pregenital itilimlere karşı geliştirilen duygular ilk kişilik değişimleri olarak görülebilir. Pregenital itilimlerle üst-ben arasındaki çatışmalar bu dönemde en yüksek ikili duyguları yaratır. Çocuk itaat ve isyan duyguları arasında gider gelir. Çocukta bu durum birinci gizil aşamanın özelliği olarak görülür. Bu aşamadaki çocuk, dışarıdan gelen eleştirilere ve kendi suçluluk duygularına karşı hoşgörülü olamaz. Bu nedenle çocuk, suçu kendi dışında arar ya da saldırgan davranışlarda bulunur. Eğer birinci gizil aşamada çocuğun "ben" i bir çatışma ile karşılaşır ve bunun üstesinden gelemese, karakteristik nevrotik belirtiler oluşur. Örneğin, anneden kopma korkusundan kaynaklanan hayvan fobisi ve kastrasyon korkusundan kaynaklanan ölüm korkusu gelişir.

Bazı çocuklar birinci gizil aşamada sağaltım gerektirecek bir durumda olabilirler. Bu tip çocuklar sağaltıma alındıkları zaman, hızlı ve çabuk sonuca ulaşmayı beklerler. Sağaltım çabuk sonuç vermezse, güvenleri sarsılır, ümitlerini yitirirler. Bütün bu güçlüklerle karşın, çocuk psikanalizcilerine göre, ilk gizil dönemdeki çocukların sağaltımdan faydalanma şansları çok yüksektir. Çünkü "ben", henüz sabitleşmiş savunma mekanizmalarına bağımlı değildir. Bornstein bu nedenle, birinci gizil aşamanın analitik sağaltım için, insanın diğer gelişim dönemlerine oranla en elverişlisi olduğunu vurgulamaktadır.

Bornstein'e göre, gizil dönemin ikinci aşamasında olan çocuğun içsel durumu, birinci aşamadan çok farklıdır. Bu dönemde saldırgan ve cinsel dürtüler kontrol altına alınabilirler. Cinsel eğilimler daha az zorlayıcıdır. Bu nedenle "ben" çatışmalardan uzaktır ve gerçeklerle daha yakından ilgilenebilir. Aynı zamanda "üst-ben" de o kadar katı değildir. Artık üst-ben kristalleşmeye başlamıştır. Mastürbasyon denemeleri ikinci gizil dönemde tamamen ortadan kalkmış değildir. Fakat çocuk masturbasyona karşıdır ve bu isteğe karşı "hayır" diyebilir.

İkinci gizil aşamada "üst-ben" gibi, savunma mekanizmaları da kristalleşmeğe başlar. Bu gelişmeyi çevre de destekler. Örneğin, çocuğun beğenilen davranışları ödüllendirilir. İkinci gizil aşamadaki çocuk, çevresindeki problemleri görmeğe başlar. Bu dönem çocukları duygusal dengeye sahiptirler. Artık bu duygusal dengenin bozulacağından korkuları yoktur.

Psikanalitik yöntemde dikkat edilmesi gereken bir nokta da, bu aşamadaki çocukların kendi iç dünyaları üzerine konuşmalarının çok zor oluşudur. Bu çocuklarda serbest çağrışım metodu yerine, oyun, resim çizme, öykü anlatma metodları kullanılmalıdır. Böylece çocuk hakkında daha çok bilgi edinilebilir. Kullandığı savunma mekanizmaları, çocuğun devamlı gözlenmesiyle ortaya çıkarılabilir. Bilinç dışı için gündüz rüyaları izlenmelidir.

Diğer taraftan, Williams (1972) temel olarak Bornstein'in koyduğu kuralları kabul etmiş, üzerinde herhangi bir değişiklik yapmamıştır. Williams, sağaltım tekniği açısından gizil dönemi üç aşamada incelemiştir:

- 1) Erken gizil dönem; 5 - 7 yaşlar,
- 2) Esas gizil dönem; 7 - 9 yaşlar,
- 3) Geç gizil dönem; 9 - 11 yaşlar.

Williams'ın gizil dönemi üçe ayırmasının nedeni, ödipal dönemden gizil döneme ve gizil dönemden ergenliğe geçişin daha iyi görülebilmesidir.

Üst-ben'in gelişmesinden sonra, gizil dönemde ana-baba-çocuk ilişkileri de çok önemlidir. Ana-babaların yarattıkları anormal ortamlar çocuklarda düşlemlerin oluşmasına neden olur. Bu fantazilerle çocuk, ana-babasının kendi öz ana-babası olmadığına inanmağa başlar. Çocuğun bu dönemdeki zihinsel gelişimi de, bu fantazilerin oluşmasını kolaylaştırır. Çocuk tanıdığı diğer ana-babaları ve yetişkinleri kendi ana-babası ile karşılaştırır ve kendi ana-babasının zayıf taraflarının farkına vardır. Şimdiye kadar kusursuz görülen ana-baba, gerçeklerin görülmesiyle daha az idealize edilir. Ana-babaya karşı geliştirilen bu küçük görme duygusuyla çocuk, özseverci bir karakter geliştirir. Böyle bir büyük düşlem ile kendi özgeçmişini yadsır. Üvey ya da alınmış çocuk olduğunu zanneder. Gerçek ana-babasının kusursuz olduğuna inanır. Ana-babası ya da sadece babası çocuğun gözünde büyür ve beğenilen kişilerin yerine konur. Freud bu durumu, çocuğun babasını en kuvvetli erkek ve annesinin en güzel kadın olarak gördüğü zamana duyduğu bir özlem olarak nitelendirir.

İlgili alanlardaki araştırma sonuçları

Gizil dönemde cinsel gelişim konusundaki kuramsal psikanalitik görüşler, cinsel-bilimciler, kültür antropologları ve gelişim psikologları tarafından çok defa eleştirilmiş ve hatta reddedilmiştir. (Ausubel ve Sullivan, 1974 – Malinowski, 1962 – Mead, 1958 – Nickel, 1965, Schlaegel, 1975). Örneğin Schlaegel ve arkadaşları (1975), yaklaşık 2.000 çocuk ve genç üzerinde yaptıkları araştırmada, cinsel gelişimi iki dönemde inceleyen Freud'un kuramının bugün geçerli olmadığı sonucuna varmışlardır. Ergenlik döneminden önceki cinsel gelişimin gizil olmadığı, cinsel ilgi ve işlevlerin ergenlik dönemine kadar aralıksız devam ettiği sonucuna varmışlardır. Batı sanayi toplumlarında aynı konuda yapılan diğer araştırma sonuçları da benzerlik göstermektedirler.

Diğer taraftan, kültür-antropoloji bulguları, gizil dönem hakkındaki psikanalitik görüşleri kabul etmemektedir. Örneğin Malinowski (1962), Avrupa'da köylü ve alt sosyo-ekonomik sınıf çocuklarında gizil dönemin çok az bulunduğunu saptamış, buna karşılık daha çok zengin okul çocuklarında bu dönemin varlığını gözlemiştir. Ayrıca, bazı kültür çevrelerinde gizil dönem hiç konu edilmediği halde, bazı

kültür çevrelerinde cinsel işlevler teşvik edilmekte ve bazı toplumlarda ise gizil dönemin varlığı bilinmektedir (Mead, 1958). Kültür-antropoloji bulguları, gizil dönemin kültürel çevre ile ilişkisinin olduğunu göstermektedir.

Gelişim psikologları, çocuğun normal cinsel davranışları ve cinsel rolü bulmadaki sorunlara dikkatleri çekmişlerdir (Ausubel ve Sullivan, 1974; Mussen ve diğerleri, 1963; Nickel, 1975; Stone ve Church, 1968). Gizil dönem yerine "orta çocukluk dönemi (6-12)" terimini kullanan gelişim psikologları da, Freud'a dayandırılan görüşlerin değiştirilmesinden yanadırlar. Bunlara göre, çocukların 6 - 12 yaşları arasındaki orta çocukluk döneminde cinsel işlevler söz konusudur. Bu işlevleri büyüklerden saklama çabaları, korku ve suçluluk duygularının gelişmesine neden olmaktadır. Çocukluktaki cinsel ilgi ve işlevler, gelişim psikolojisi açısından cinsel özdeşleşmenin olgunlaşması ve öğrenilmesi için gerekli görülmektedir.

Reimer (1981)'in yürüttüğü ve katılanların büyük bölümünü öğretmenlerin oluşturduğu gizil dönem psikolojisine ilişkin bir seminerde, bu dönem çocukları üzerinde okul sınıflarında elde edilen gözlemler tartışılmıştır. Sınıflarda, ana-baba-çocuk ilişkileri konusunda öykü ve resim ödevleri yaptırılmış ve çocuklarda bu konuda düşlem gücünün önemli rol oynadığı saptanmıştır. Birçok çocuk kendisini prens veya kral ile değil, daha çok film ve şarkı artistleri ile özdeşleştirmiştir.

Gizil dönem çocuklarının cinsel davranışlarını konu alan seminerde, ödipal çatışmalardan sonra, çocukların cinsel ilgisinin ikinci öğretim yılının sonuna doğru tekrar arttığı ve birkaç hafta içinde belirgin hale geldiği anlatılmıştır. Örneğin, çocukların diğer cinsten olanlara ait tuvaletlere bakması, erkek ve kızların -oyun olarak da olsa- birbirini öpmesi gibi. Böylece bu dönemin (8 yaş çocuklarının) okulda cinsel eğitim için uygun olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu bu cinsel işlevlerin çoğu, itici ve savunma duyguları arasında devamlı gidip gelen bir özellik göstermektedir. Orta gizil dönemdeki çocuklarda bu cinsel itici güçler, kıkırdamalar ve cinsel fıkralar anlatma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, bir kız çocuğun bu durumu "utancım-dan kurtulmak için gülüyorum" diye açıklaması ilginçtir. Bu çocuklar cinsel birleşme, döllenme ve doğum konularına büyük ilgi göstermektedirler.

Dördüncü öğretim yılının sonuna doğru (10. yaş) diğer cinse karşı duygusal ilgi başlamakta, özellikle erkek çocuklarda rekabet

duygusu oluşmaktadır. Kızlarda ise bu duygu gizlidir. Bu dönemde çocuklar cinsel işlevlerdeki duyguları bilmek isterler. Aşk mektupları yazarlar. Erkekler cinsel dürtülerini saldırganlıkla ortaya koyarlar. Bu ise kızları korkutur. 11 yaşında, gizil dönemin sonunda tekrar bir gerileme olur. Bu durum, kızlarda özellikle göğüslerin büyümesi ile belirgindir. Utanma, iğrenme gibi reaksiyonel hareketler gizil dönemde fazladır. Bu savunma şekli büyükler ve eğitimciler tarafından desteklenmektedir. Zira gizil dönemde cinsel duygular önemli görünmemektedir. Bu nedenle gizil dönem çocuklarında saldırgan dürtüler, cinsel dürtülerden daha fazladır. Bunlarda cinsel ilgi (duygusal ve işlevsel) ödipal dönem çocuklarına göre daha azdır. Gizil dönem çocuklarının ilgileri daha çok bilgi gelişimi ve “ben” gelişimi üzerinedir.

Gizil dönemde çocukların, özellikle erkeklerin, saldırgan dürtülerini düşünsel işlevler ve oyunlarla bastırmağa çalıştıkları gözlenmektedir. Erken gizil dönemde saldırganlık eşyalara karşıdır. Orta gizil dönemde bu duygu kelimelerle ve el hareketleriyle belirlenir. Örneğin 10 yaşındaki bir erkek çocuk, ev ödevinde “bir kişi beni kızdırdığında, öfkemi önce ona vurmakla almak isterim. Fakat bunu uygulamayacağımdan, vazgeçerek onunla iyi geçinmek zorunda olduğumu düşünürüm” demiştir. Bir kız çocuğu ise bu duyguyu “Beni kızdırdıkları zaman bağırarak isterim. Fakat 4. sınıf öğrencisi olarak, bunu yapmamam gerektiğini düşünürüm. Önerim: konuşmak, veya bunu yapamazsam öğretmene veya bir başkasına söylemek, özür dilemek, birine bağırmadan önce düşünmektir” şeklinde açıklamıştır.

Saldırgan davranışların önemli bir bölümü, gizil dönemdeki psiko-motor işlevlerle ilgilidir. Kaplan (1965), bu dönemde saldırgan ve cinsel içgüdülerin baskı altında tutulmasının motor (devinsel) gelişmeyi önlediğine dikkati çekmekte, bunun özellikle erkek çocuklarda bir sorun oluşturduğunu, bunların tik ve kekeleme gibi davranış bozukluklarına kız çocuklarından daha çok eğilimli olduklarını belirtmektedir. Gizil dönemin başlarında çocuk davranışsal huzursuzluk gösterir. Kendi kendini kontrolde güçlük çeker. Tepinmek, saçları ile oynamak, ayaklarını şallamak, burnunu tutmak, burnunu çekmek veya tırnak yemek, dil çıkarmak gibi hareketler görülür. Bu hareketler ilk gizil dönemin yarı otomatik ve saldırganlığı dengeleme hareketleri olarak değerlendirilebilir. Bunlar, çocuğun “ben” ve “üst-ben” farkını ayırabildiği dönemde azalmaktadır. Saldırgan dürtülerin birçok oyun esnasında ortaya çıkan ritmik hareketlere de neden olduğu görülmektedir. Bu hareketlerin bastırılması daha sert hareketlerin

oluşmasına ve davranışsal tutukluğa, hatta davranış dürtülerinin hemen hemen yok olmasına neden olmaktadır. Belki de böylece cinsel dürtüler kontrol altında alınabilmektedir.

Sonuç

Gelişmeler göstermiştir ki, gizil dönem hakkında Freud birbirine ters düşen görüşler savunmuştur. Bir taraftan, cinsel gelişmede bir durgunluktan ve bunun biyolojik temeli olarak organik-kalıtımsal sabitleşmeden söz ederken, diğer taraftan bu dönemin bazı insanlarda görülmediğinden, daha doğrusu cinsel işlevin en azından kısmen gelişebileceğinden söz etmektedir.

Freud'un kuramı kendi içinde çelişkiye düşerken, bundan sonraki bilim adamlarının görüşleri iki ayrı yönde gelişmiştir. Bir taraftan gizil dönemin biyolojik temeline önem verilmekte (Shapiro ve Perry, 1976), diğer taraftan kültürel-sosyal etkilerin üzerinde durulmaktadır. Örneğin Erikson (1970) bu dönemi psiko-sosyal moratoryum, ergenlik fırtınası öncesi durgunluğu olarak nitelemiş, Sullivan (1940) bu dönemde aynı yaştaki çocuklar arasında gruplaşmaların başladığına dikkati çekmiştir.

Gizil dönem hakkındaki psikanalitik görüşe en fazla eleştiri, gelişim psikologları ve kültür antropologları tarafından gelmiştir. Bunlar, cinsel dönemin iki aşamada olduğunu deneysel olarak saptamışlardır. Fakat bu bulgular, Freud okulunun psikanalitikçilerini kendi kuramsal kabullerini yeniden gözden geçirmeğe yöneltmemiştir.

Diğer okulların psikanalitikçileri ise bu görüşü benimsememişler, gizil dönem cinselliğini, üzerinde önemle durulmaya gerek duyulmayan doğal bir olay olarak kabul etmişlerdir (Dührssen, 1960).

Freud okulunun psikanalitikçilerinin gizil dönem hakkındaki görüşlerinin değişmemesinin, bunların erken ödipal çocukluk dönemine karşı olan kuramsal ilgilerinin daha fazla olmasından kaynaklandığı sanılmaktadır.

KAYNAKÇA:

Ausubel, D.P., Sullivan, E.V.: *Das Kindesalter*. München: Juventa 1974

Bornstein, B.: *On Latency*. Psychoanal. Study of the Child, Bd. 6, 279-285, 1951.

Dührssen, A.: *Psychotherapie bei Kindern und Jugendlichen*. Göttingen: Verlag für Medizinische Psychologie 1960.

- Freud, S.:** *Abriss der Psychoanalyse*. Ges. W. XVII. London: Imago 1941.
- Freud, S., Pfister, O.:** *Briefe*. Frankfurt/Main: Fischer 1963.
- Kaplan, E.B.:** *Reflections regarding psychomotor activities during the latency period*. Psychoanal. Study of the child, Bd. 20, 220-238.
- Lampl, H.:** *The influence of biological and psychological factors upon the development of the latency period*. In: Loewenstein, R.M. (Ed.), *Drives, affects, behavior*. New York: Intern. Univ. Press 1953, pp. 380-387.
- Malinowski, B.:** *Geschlecht und Verdrängung in primitiven Gesellschaften*. Reinbek: Rowohlt 1962
- Mead, M.:** *Mann und Weib*. Reinbek: Rowohlt 1958.
- Nickel, H.:** *Entwicklungspsychologie des Kindes – und Jugendalters*. bd. 2, Bern: Huber 1975.
- Schlaegel, J., Schoof-Tams, K., Walczak, L.:** *Beziehungen zwischen Jungen und Mädchen*. Sexualmedizin 4, 206-218, 1975.
- Williams, M.:** *Problems of technique during latency*. Psychoanal. Study of the Child, Bd. 26, 26, 598-617, 1972.